

Fig. 1. Døstrup. Ydre, set fra nordøst. N. E. 1955

DØSTRUP KIRKE

TØNDER-HØJER-LØ HERREDER

Kirken omtales 1514 som viet *S. Laurentius*[1] (sml. *altertavle p. 1511). Den betalte 8 sk. engelsk i cathedraticum, og procuratioafgiften var på reformationstiden 4 sk. engelsk (sml. p. 1025). Sognet, der indtil 1864 hørte til de kongerigske enklaver, lå under Trøjborg og fulgte denne ligesom Visby (sml. p. 1352). Siden 1838 har kirken været selvejende.

Ved gulvafgravning fandtes i vinteren 1955—56 i koret ialt 36 *mønter* fra Valdemar I. (Slesvig) til Christian X., samt i kor og skib nogle stumper af glasmalede ruder (p. 1508) og forskellige losgenstande, hvorimellem et beslag til et bogbind (?).

På svenskekrigenes tid led kirken nogen overlast[2].

Til den store genforeningssten, der tidligere stod i kirkediget, er knyttet et *sagn* — i flere variationer — hvorefter stenen skulde være kastet efter kirken eller tårnet, så det blev skævt[3].

Kirken ligger vestligt i by og sogn. Kirkegården[4] blev 1942 udvidet mod vest, uden for diget, der er sat af kløvsten udvendig og beplantet ligesom digerne i syd og øst; norddiget derimod er af rå kamp udvendig. »Kampe-

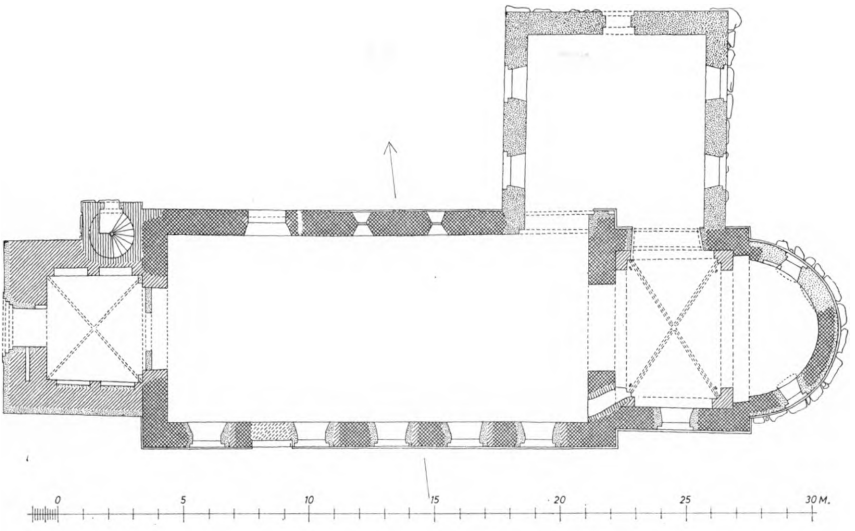

Fig. 2. Døstrup. Plan. 1:300. Målt af El. M. 1955.

digerne« blev »lavet« (dvs. istandsat) 1614[5], og omsat 1822—25[6], hvorefter der solgtes mange kampesten; det er sandsynligt, at stenene først er blevet kløvet 1865, da diget tjente som stenbrud for Tønder-Ribe landevej. En gravhøj, der lå ud for tårnet, blev sløjfet 1837 (kronik). I øst er deren muret portal med fladbuet port- og rundbuet fodgængeråbning, begge falsede, den sidste med halvrunde kragbånd; på indersiden flankeres den store åbning af to cirkelblændinger, og den nordre gavl har et par savskifter. Portalen, som har blytækt sadeltag med sugfjæl, bærer rester af rødkalkning og opmalede fuger; den synes at være muret i krydsskifte, men indeholder vistnok tillige middelalderligt murværk. Jerngitterlågerne med lansespidser er fra 1886[6]. 1737 blev denne port tækket med brædder og strøget med blå farve[7]. I norddiget, ind til præstegården, er der rester af en portal for fodgængere, to svære piller med fals på indersiden og små, afvalmede blytage, der antagelig er påsat 1830, da man fandt det »mindre bekosteligt, men ogsaa mere smagfuldt« at lade hvælvingen på »nør Stjert« borttage[8]. En †»Vesterstette«, nævnt 1614[5] og antagelig svarende til den nordre, blev nedrevet 1806. Regnskaberne omtaler ingen sydindgang, og en sådan synes da også overflødig på grund af kirkens beliggenhed i forhold til by og sogn.

†*Kirkeriste,* i nord, vest og øst, fornyedes flere gange mellem 1613[5] og 1842[9].

†Gabestok med halsjern og lås indkøbtes 1730 til kirkegården[7].

Kirken består af apsis, kor og skib fra senromansk tid, gotisk tårn med yngre trappehus samt en nordre tilbygning fra 1734. To sakristier, et kapel(?) og et våbenhus er nedrevet. Orienteringen har afvigelse til syd.

Apsis, kor og skib er opført i flere tempi; der er dels et byggeskel umiddel-

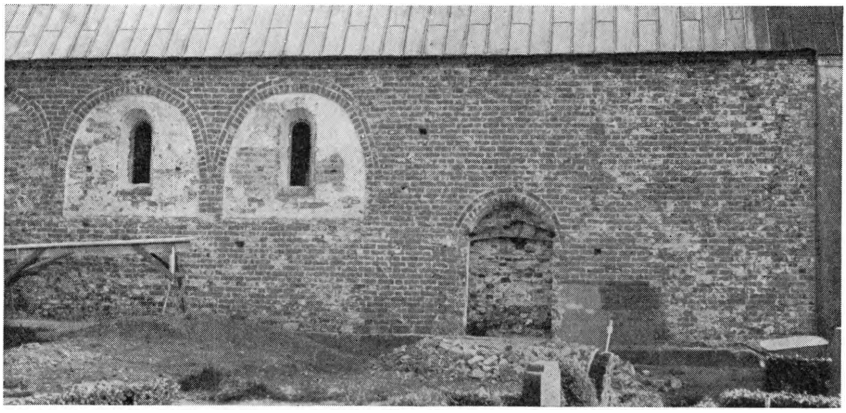

Fig. 3. Døstrup. Skibets nordmur (p. 1505). E. M. 1956

bart vest for triumfmuren (sml. skift i sokkel, materiale og tagværker), dels ét ca. 50 cm øst for dørene, og endelig er det et spørgsmål, om ikke apsiden er tilkommet efter korets påbegyndelse (sml. ndf.).

Under apsis, kor og skibets østhjørner er der en skråkantet granitsokkel, under skibets sydmur en hulkantet (p. 1132, fig. 46—47) og under nordmuren et kvaderskifte, der enkelte steder viser en lille skråkant, mens det fra døren og vestpå er bindig med muren. Apsissoklen, som hviler på en synlig syld, ligger så højt, at korets sokkel løber ind under den, og i murhjørnerne er der intet forbandt; begge dele kunde tyde på, at apsiden var en senere tilføjelse, men der spores ingen aldersforskel på apsisbuen og koret. — Bygningsmaterialet er stærkt varieret. Apsis, kor og triumfbue er af ret uregelmæssige *granitkvadre,* i det indre blandet med *rå kamp* (koret og apsidens undervæg) og *munkesten* (apsidens hvælv og overvæg samt triumfvæggen); sidstnævnte materiale er næsten eneherskende i skibet, hvor der dog indvendig i sydmurens ældre del er benyttet kampesten indtil de nuværende vinduers underkant. Skibets to taggavle er af rå kamp, den vestre med en glat, udvendig skal af meget hårdtbrændte munkesten (ca. 27 × 12 × 8,5 cm^{10}, 20 skifter = 200 cm); den østre har munkesten (26,5 × 12,5—13 × 8 cm, 20 skifter = 182 cm) på begge sider, men således at østsidens beklædning er ført til underkant af spærene (i disses fulde længde), hvorimod vestsidens kun når op i hanebåndshøjde; op mod skibets spær er munkestensskallen afsluttet med et fladskifte. — Munkestenene er overalt i munkeforbandt og meget ofte med tre eller flere løbere på række.

Hverken apsis eller kor har bevaret spor efter oprindelige vinduer; de to, som findes i apsis, er antagelig fra 1857, da hele kvaderbeklædningen synes at være omsat (sml. den blændede dør til †sakristi 2), men de sidder formentlig på de ældres plads, eftersom der aldrig har været noget østvindue. — Skibet (murhøjde 5 m) er som nævnt opført i to etaper, der skiller sig klart ud fra

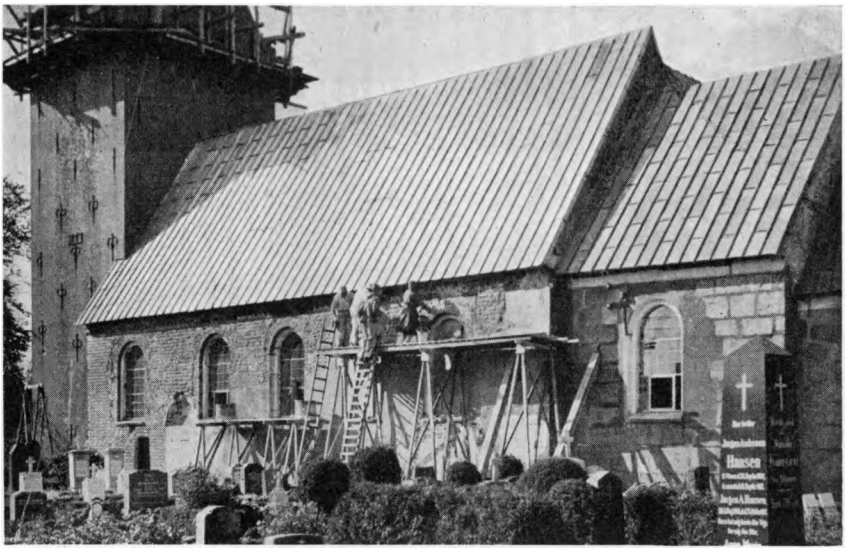

Fig. 4. Døstrup. Kirken, set fra syd, under restaureringen 1956. E. M. 1956

hinanden gennem fortandinger, materialeveksel (indvendig i syd) og dekoration. Nordmurens ældre del brydes af tre store, uregelmæssige blændinger (afdækket 1956) med hver sit vindue (sml. fig. 3). De kun fem cm dybe, uregelmæssigt murede blændinger er 2,5 m brede og 2,2 m høje, med skrå sål og prydskifte af lige løbere; blændingsbundene har fra begyndelsen været hvidtet over en tynd berapning, der løber ind på vinduesmigene. Vinduerne, hvis udvendige mål er 155 × 74 cm, har lysningskant af munkesten, og lysningens rundbue er udhugget i to sten. Den mest nærliggende parallel på indeværende tidspunkt til den noget ubehjælpsomt murede blændingsdekoration er blændarkaderne på Højer kirkes skib (p. 1027). Det tilsvarende stykke af skibets sydmur havde ingen spor efter blændinger[11] før skalmuringen 1956, men ved østvinduets vestside er der levn af et rundbuet, oprindeligt(?) vindue. Dette vindue, sydsidens østligste, korresponderer ikke med det tilsvarende i nord, og samme forhold har gjort sig gældende ved sydsidens øvrige. Skibets yngre del, hvori dørene sidder, har ikke haft blændinger (sml. vestre taggavl), og kun i syd er der spor efter et vindue, der kan være jævngammelt med muren. To skifter under murremmen har hele sydsiden et gennemløbende savskifte. De rundbuede døre er forskellige, men her er det også den nordre, der er gjort mest ud af, idet den udvendig er muret af kvartrunde formsten og forsynet med et prydskifte af krumme løbere omkring stikket, der omslutter et muret spejl; indvendig har den en fladbuet overdækning, hvis lave anbringelse tyder på, at det borthuggede døranslag har været dækket af en fladbue eller en planke. Syddøren har et almindeligt halvstens stik, omkring et nyere, muret

spejl; måske kan det glatte granittympanon, som ligger foran døren, have siddet her.

Indre. Det kan ikke afgøres med sikkerhed, om triumfbuen er udvidet ved skibets opførelse. Apsiden har kvartkuglehvælv, og koret havde tidligere — som endnu skibet — et træloft, men det kan nu ikke ses, om brædderne har ligget over eller under bjælkerne, eller om der overhovedet har været loftsbrædder; den foran nævnte begrænsning af munkestensskallen på triumfmurens taggavl er måske et tegn på, at denne fra første færd har været beregnet til at stå synlig nedefra.

Senere ændringer og tilføjelser. Korets hvælv, der må henføres til tiden 1400—50, har runde skjoldbuer i øst—vest, spidse i syd—nord, halvsten brede, afrundede ribber og trækhuller. Samtidig med hvælvingen er antagelig korets østre taggavl, som har en ret stor, spidsbuet og falset åbning til apsisloftet. — Fra gotisk tid er formentlig også de fladbuede vinduesstik, som findes over alle skibets nuværende sydvinduer.

Det gotiske *tårn,* af Tørninglen-type, har fra opførelsen været forsynet med en vestdør, der kunde sikres med lukkebom, og tårnrummet har da antagelig tjent til våbenhus. Senere tilmuredes døren, der indvendig sad i en høj, fladbuet blænding, men da rummet 1857[9] omdannedes fra materialkammer til våbenhus, indhuggedes en ny (sml. †våbenhus). Et med murene samtidigt krydshvælv[12] med kvartstens ribber dækker rummet. Adgangen til det høje mellemstokværk var tidligere fra skibets loft, gennem en råt brudt åbning; dette stokværk, hvis syd- og vestmur er fornyet i renæssancetiden[13] og senere[14], har i nord en udvendig falset, rundbuet (indvendig fladbuet) lysåbning. Klokkestokværket har til hver side to fladbuede, falsede glamhuller, 1711 kaldet »stanggabene«[15]; kun de østre og nordre er gamle, og det samme gælder gavlene, der har blændingsudsmykning af Tørninglen-type. Umiddelbart under de nordre glamhuller er der en fladbuet, tvedelt lysåbning af yngre(?) dato.

Trappehuset er en senere tilføjelse, hvis øvre del er muret i renæssanceskifte; det har fladrundbuet underdør, skakt af løbere og bindere, rund spindel og loft af fladbuede binderstik samt råt brudt overdør. På nordsiden er der en blænding af form som et korset kors samt en rund lysglug.

Nordre tilbygning, »den ny kirke«, blev opført 1734[16] for at afhjælpe den over ti år gamle mangel på kvindestole[17], som præst og kirkeværge Nissenius Wedel omtaler i et brev fra 1732[7] (sml. †kapel). Bygningen er rejst af teglsten i krydsskifte over tre skifter granitkvadre; taget er tækket med bly, et arbejde, der først fuldførtes 1737, mens gulvet, af teglsten, måtte vente til 1738[7]. Den fladrundbuede norddør sidder under et trekantet, pudset felt, og taggavlen har fladrundbuede blændinger mellem vandrette bånd samt jernankre: 1734 (sml. Brede korgavl fra 1722). Det indre er ved to rundbuede, falsede ar-

Fig. 5. Døstrup. Indre, set mod øst. H. Stiesdal 1958

kader sat i forbindelse med kor og skib. Bortset fra vinduerne og en bemaling på de synlige bjælker stod interiøret med stoleværk og revledør urørt indtil 1955.

†Sakristier. 1) »Sacer Stien«, omtalt 1726[7], formentlig efter sædvane anbragt på korets nordside og derfor nedrevet 1734 for at give plads for nordre tilbygning (sml. †kapel). 2) Opført 1772[7], mod apsidens nordøstre del og med adgang til apsis gennem en fladbuet dør, der nu står som indvendig blænding. Murer- og tømrerarbejdet på den lille[18], grundmurede, teglhængte bygning udførtes af Nicolai Jochim Schiøt, Nustrup, på 91 dage, mens Johan Colp stod for malerarbejdet[7].

†Kapel. Kirkens »capel« er nævnt 1708[15] og i en skrivelse fra 1732 (til bispen vedr. kirkens udvidelse), hvori sognepræsten oplyser, at det »ikke vel kand lade sig giøre, uden det Capelle, som tilforn til Stoele er aptered, maatte nedtagis ...«[7]. Man må herefter formode, at der virkelig er tale om et kapel, som må have ligget østligst på skibets nordside, og ikke om †sakristi nr. 1.

Et *†våbenhus,* der er nævnt første gang 1693[19], blev nedrevet 1857[9]; den grundmurede bygning var 3 fag lang, 8 ½ alen bred og tækket med bly[20]. Enhver oplysning om beliggenheden savnes, men det er vel rimeligt at søge dens plads foran skibets norddør (sml. kirkegårdens indgange). — 1748 købtes der

20 mursten til »Støbe-Kuulen« i skorstenen (d.v.s. kaminen)[7], som antagelig har stået i våbenhuset.

Tagværker. Bortset fra tårnet, hvis egespir af Tørninglen-type fornyedes 1956, har de øvrige bygningsafsnit tagværker, som er jævngamle med murene og af eg, over nordre tilbygning dog af fyr. Korets har vistnok været af type som Arrild (p. 1267), men de skrå spærstivere og bjælkerne er fjernet ved hvælvslagning. Alle skibets spærfag har korte, lige spærstivere og to lag hanebånd (sml. Brede p. 1489). Et tydeligt skel mellem skibets østre og vestre del (hanebåndshøjder og nummerering) svarer nøje til skellet i murene.

Kirken præges stærkt af restaureringen 1955—56 (arkitekt V. Hardie-Fischer). Ved denne blev cementpudsen, som var påført 1876—77[6], fjernet fra skibets ydre og indre, hvorefter dets sydside skalmuredes med munkesten, mens nordsiden vandskuredes; endvidere indsattes nye jernvinduesrammer med blysprosser, tagenes blyplader omstøbtes, spirkonstruktionen og skibets loftsbrædder fornyedes ligesom gulvene, der blev lagt af gule mursten på kant. Ved restaureringen blev der fundet ubetydelige rester af et lergulv under apsisbuen i syd samt enkelte løstliggende gule og brune fliser med glasur. Et kedelhus (sml. fig. 1) på skibets nordside blev nedrevet 1955.

†*Solskive*. 1633 førte en karl viserne »Ud till riib (Bibe), Till Soull skiffue«[19].

Vindfløj på spiret. I fanen er udstanset 1787, Chr. VII.s monogram og initialerne SM og IPB (Johan Peder Brorson, præst 1754—91). En †vindfløj med årstallet 1600 og Chr. III.s monogram (præsteindb. 1766) har antagelig siddet samme sted.

†*Glasmalerier*. 1956 blev der i kirkens gulve fundet et par bemalede *glasstykker, det ene med S-svunget ornament på sort bund (sml. Københavns amt p. 1565, fig. 219 g-h), det andet med geometriske motiver. I NM.

†*Kalkmalerier*. På apsis- og korhvælv fandtes 1956 spor af en sengotisk dekoration, et virvar af rødbrune, stive plantestængler. Også skibets nordvæg har haft en sengotisk dekoration (fra o. 1500), der ved afdækningerne 1911[21] og 1920 viste rester af en befæstet by, uden for hvilken der var flere personer, bl. a. en kronet konge og en rytter med hævet krumsværd og front mod byen; denne dekoration fandtes under en rødbrun stribe, der delte væggen i højde med vinduernes underkant.

I korhvælvingens sydkappe blev der 1956 tillige fundet rester af en dekoration fra slutningen af 1500'rne, Lukas med løven mellem småblade og frugter.

INVENTAR

I forbindelse med restaureringen af bygningen i årene 1956—57 foretoges en gennemgribende istandsættelse af inventaret, hovedsagelig ved P. Kr. Ander-

Fig. 6. Døstrup. Alterb ordsforside 1572 (p. 1509). N.E. 1955

sen. Herved fremkaldtes ældre farver, fortrinsvis fra en Tønder-malers staffering 1708[15] samt fra 1752 ved Lars Jensen og søn, Skærbæk[7].

Alterbord, formentlig romansk, men med gotiske og senere ændringer, af munkesten iblandet lidt tuf og frådsten, bredde 164, dybde 104 cm. Bordet har skråkantet sokkel, tilsvarende afdækningsskifte og i oversiden en *helgengrav* af tuf. Ved undersøgelsen 1911 dækkede en rød sandstensplade den nu ødelagte grav, der målte 8 × 6,5 cm, dybde 5, mens aftrapningen til pladen målte 22 × 18 cm, dybde 6,5. I graven ligger endnu en sammenrullet blyplade (indridset Anno 1911), som omsluttede følgende ting indpakket i grøn silke: et ubestemmeligt stykke af en bladstængel, en lille knogle, et stykke temmelig groft, hvidt lærred, et stykke violet silke samt seks pergamentstrimler med minuskelindskrift, hvoraf kunde tydes helgennavnene S. Pancratius, S. Laurentius og S. Clemens samt muligvis de 11.000 jomfruer[213].

Alterbordsforside[22] (fig. 6), med reliefskåret årstal 1572, af fyr, udført af en snedker, der efter det her behandlede antemensale har fået navnet »Døstrupmesteren«[23], og hvem man (med større eller mindre ret) har tilskrevet en række arbejder i Sydvestjylland. Til værkstedet kan sikkert henføres *stolestadepanelet p. 1516. Forsiden karakteriseres af fint og omhyggeligt snedkerarbejde og en udstrakt brug af huljern, og typisk er anvendelsen af overgangsformer mellem stilelementer fra gotik og renæssance, stavværk og fiskeblærer i forbindelse med akantus i ranker og montanter. Den tiltalende, enkle snedkerstaffering lader det meste af træet frit og har blot (oprindelig) anbragt lidt rødt

Gottorp museum fot.

Fig. 7 a—d. Døstrup. Figurer fra *altertavlen (p. 1511).

og grønt tempera hist og her, tilsyneladende uden noget princip, men af en udmærket virkning. Således stod den sydlige storfylding med grøn bund og rød rammeliste, den midterste med rød bund og ufarvet liste, mens den nordre kun havde rød liste; de to yderste frisefelter havde rød bund, mens den midterste var med rød rammeliste og røde årstal. Denne netop for senmiddelalderen og ungrenæssancen typiske »vilkårlighed« i farvefordeling er ikke blevet respekteret ved restaureringen 1956, hvor felterne har fået »symmetriske« farver, ligesom den oprindelig matte temperafarve nu fremtræder med glans.

Altertavle fra 1643[24], i senrenæssance, trods det sene årstal blot med få barokke elementer. Den er af firsøjletype med smallere sidefelter, gennemløbende frise, men kun postament under det kvadratiske midtfelt; topstykke med brudt gavl samt kartoucheagtige stor- og topvinger. I felterne oliemalerier på træ fra o. 1800, for stor- og topmaleriernes vedkommende på ældre grundlag, stor-, top- og postamentfelterne med Kristi bøn i Gethsemane (efter Corregio), Kristus på korset mellem Maria og Johannes samt nadveren, rimeligvis udført af Jes Jessen, der har malet det tilsvarende Gethsemane-maleri i Løgumklosters tidligere altertavle (p. 1103). Sidefelternes stive malerier »Tro« og »Håb« er måske snarere af Andr. Jürgensen fra Roager, der 11. dec. 1800 fik godt 85 rdl. »for malning på altertavlen m.m.«[7], vel i hovedsagen den staffering, hvis farver, rødt, guld og sølv, er bevaret ved sidste restaurering.

Gottorp museum fot.
Fig. 8. Døstrup. *Altertavle 1499 i

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Gottorp (p. 1511).

**Altertavle*[25] (fig. 8), sengotisk skabstavle med to Høje, med malet årstal 1499 (?). I det tredelte midtskab, 225 × 116 cm, står kirkens værnehelgen, S. Laurentius, 178 cm høj (ny rist), flankeret af 59 cm høje helgenindefigurer, forneden Barbara (fig. 7 d) og ukendt helgeninde under baldakin med fialespir; foroven til nord står Magdalene (fig. 7 c); den fjerde figur manglede allerede 1808 (præsteindb.). I fløjene, der er vandret delt af bånd med fiskeblæreornamentik, stærkt restaureret ligesom fodfrisen, findes 72 cm høje figurer, mod nord ærkeenglen Mikael med dragen (fig. 7 a) og apostlen Jakob den ældre, mod syd to apostle (uden attributter) (fig. 7 b). Tavlen restaureredes og nystafferedes delvis 1904—05, hvorved opmaledes en indskrift på Jakobs kjolesøm: »anno d(om)in(i 1)499«[26]. Man kan derfor ikke med fuld sikkerhed fastslå, om årstallet er rigtigt opmalet, men tavlen stammer i hvert fald fra sidste fjerdedel af 1400'rne. 1766 omtales Laurentiusfiguren som forgyldt (præsteindb.). På fløjenes bagside findes sparsomme rester af malerier, foroven af Maria med barnet

holdende rosenkrans samt Anna selvtredie, en fremstilling svarende f.eks. til tavlen i Bjergeby (Svendborg amt). Herunder ses to bisper, S. Erasmus med vinde, hvorpå hans tarme er opvundet, og S. Dionysius med sin afhuggede pandeskal i hånden; alle personer står på et flisegulv foran en mur. Tavlen stod 1766 »paa den Vestre Side ved Døren udi den Nye Tilbygning« (præsteindb.); 1903[40] afgivet for 99½ år til Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Gottorp (nr. 1904, 176).

Altersølv. Kalk sammensat af dele fra to tidspunkter. Foden, af vanlig barokform, med pånittet, støbt krucifiks, svarende til og af samme mester som Arrild (p. 1272), har på undersiden af fodpladen en graveret versalindskrift: »Døstrup Kierckes Kälch som pa Bispe(!) D. Christen Lodbiergs Forordning 1683 w. 53 L«. Skaft, knop og bæger er fra 1764, skaftleddene glatte og trinde, knoppen med seks næsten cirkulære tunger, der på over- og undersiden har drevne storblomster, hvorimellem tulipaner, og på de ret kraftigt fremspringende, glatte rudebosser versalerne: »Iehsus«. Bægeret har samme form, våben og indskrift som Visbys (p. 1358). På fodpladens overside to stempler, Tønders bymærke og mestermærket, I R i rektangel, for Jacob Reimer (mester senest 1662[27]). Højde 22 cm. *Disk* samtidig med og med samme stempler som kalkens fod, graveret fligekors som Arrild samt fra 1764 alliancevåben og initialer »IHGvM« som Visbys disk; 17,2 cm i tvm. *Oblatæske* af forsølvet kobber. Ny *vinkande*. —1514 havde kirken tre †*kalke* med *†diske,* en forgyldt †*monstrans*, en †*sølvdåse* og en †*sølvske*, men 1588 omtales i inventariet kun en *†kalk,* en »†*pixidem*«(oblatdåse) samt et »†*Siæpell*«(brudekrans, -krone) med tilbehør, »som ganger till Lie (leje) Inden Sogen for 6 s. Lubs, Och uden for 1 [sk.] Mere«[28].

Beretteis essæt, nyere, af plet. 1727 købtes i Tønder et †tinsæt for 1 mrk. 8 sk.[7].

Alterstager. 1) Sengotiske, med svært cylinderskaft og een skarp skaftring; ret flade, næsten ens fod- og lyseskål, den første med tre mærker efter de tre messing-løver, som solgtes 1845[20], den anden med to indvendige lysepiber af jern. 38 cm høje. 2) Af træ, tidligst nævnt i inventariet 1819[20]; drejet skaft, sortmalede; 31,5 cm høje. På loftet. 3) 1873, af messing, købt hos Goos' enke, Flensborg[6]. — Et †»kærtebord« med spid til fire lys skal være skænket af en enke i begyndelsen af 1800'rne, til anbringelse i koret; grunden hertil var et forbud mod opstilling af mindelys med skjolde på alterbordet (indb.).

Messehagel, med reliefbroderier, omtalt 1649[15], men fornyet 1715 i Tønder med guld og kniplinger[7]. Den er af rødt fløjl med broderier af den korsfæstede over alterkalk samt Johannes og Maria på nedre korsarm; kant og kors er af metaltrådskniplinger. Krucifiksfiguren er noget medtaget, således at det underliggende stof ses, velbevaret er derimod den gyldne kalk med rødlig munding og bipersonerne, Maria med rødtfoeret, lysblåt slag og den brunhårede Johannes med gul krave; begge har sølvglorie, mens frelserens har været med guld-

tråd. Fandtes 1954 i den (p. 1516) nævnte kiste, opbevares nu, efter konservering, i præstegården. En ny *†hagel* af carmoisinrødt silkefløjl med guldtresser og -kors anskaffedes 1841 fra Hielm, Kbh.[20].

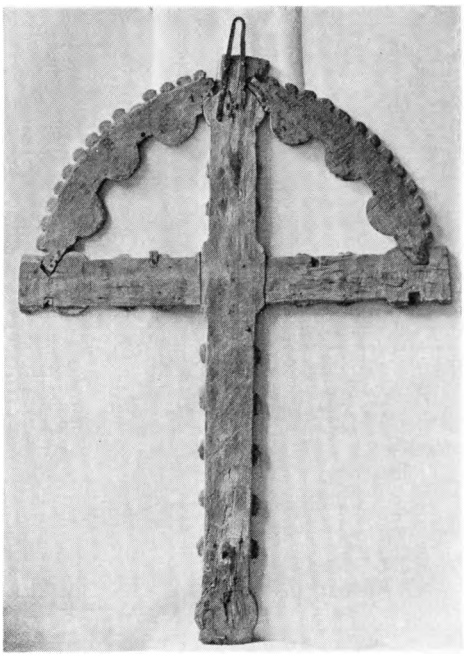
Alterskranke, moderne, af træ; ældre balusterværk med hjertegennembrydninger, antagelig fra 1751[7], er genanvendt. Afløste 1856 det vanlige, med støbejernsbalustre[9].

Døbefont, romansk, af granit, arkadetype. Den blåsorte kumme, 74 cm i tvm., hugget i eet med den korte hals; foden er af rødlig granit, øverst keglestubformet, forneden firkantet med primitive, ret ødelagte mandshoveder på hjørnerne. Istandsat og et løst stykke fæstnet af Vitus Nielsen; før restaureringen midt i koret, nu vest for korbuen (Mackeprang: Døbefonte p. 306 og 308).

Nyere *dåbsfad* og *-kande* af messing.

Fontehimmel, fra begyndelsen af 1600'rne[29], løgformet, svarende til Mjolden (p. 1451), med firkantet midtspir, hvorpå englehoveder (kun eet oprindeligt) og helligåndsdue. I de otte frisefelter reliefversaler på latin: gå ud og lær alle folkeslag etc. »Math, ultimo«. 1956—57 istandsat og opmalet, brungrå med røde ribber, blåt frisefelt med guldskrift; forsølvet due. Tidligere på loftet, siden 1957 over fonten.

Korbuekrucifikser. 1) (Fig. 10), unggotisk, o. 1250—75[29a], eg, af type som Oksbøl (Sønderborg amt) og Varnæs (Åbenrå amt), men spinklere og finere udformet. Den 98 cm høje, ret flade figur, hulet i ryg og hoved og med issehul, er forskåret i issen, men synes at have båret kongekrone; sømspor røber antagelig en senere tornekrone. Tommelfingre og halvdelen af højre fod mangler samt lændeklædets venstre hængeflig, der har været fastgjort med trædyvler; jernnagler er bevaret i de overlagte fødder og i venstre hånd. Det 191 × 144 cm store korstræ[30] med »himmelbue« har at dømme efter taphullerne på bagsiden (fig. 9) været udformet med lodrette støtter for de vandrette korsarme som Ø.-Terslev-krucifikset (Randers amt) og i lighed med Bjerning (Haderslev amt p. 325) og Højer (p. 1038). Restaureret 1956, hvorved bl.a. en renæssancestaffering på tynd kridtgrund fæstnedes: rødlig karnation med grove blodsdråber, forgyldt hår og skæg og gulgråt lændeklæde med forgyldte kanter; korset har grøn stamme og blade, gule kanter, og randen om korsendefelterne er mørk cinnober, felter og skiver hvide med rester af sort fraktur[31], ifølge præsteindb. 1808 Kristi syv ord på korset »og nederst, paa den ene Side Lydighed, paa den anden Kierlighed« (dvs. i de vandrette korsarmes felter). »Himmelbuen« er grøn med okkergul kant og blade. Af den oprindelige staffering på tyk kridtgrund er fundet en lysere, rødlig karnation, mørkebrunt hår og skæg, cinnober på lændeklædets foer, mens kors, blade og halvcirkelbue har været grønne, kanterne cinnober på mønjeundermaling, skråfasen rød eller grøn. 1808 på væggen på pulpituret (præsteindb.), nu på triumfvæggens vestside.

N. J. Termansen 1956

Fig. 9. Døstrup. Korbuekrucifiksets kors, bagside (p. 1513).

2) Sengotisk, o. 1450—75, figuren ca. 139 cm høj, med turbanagtig tornekrone, sirligt krøllet hår og skæg, smalt, foldet lændeklæde og overlagte fødder; korstræet har hulstav langs kanterne. 1956 tilsattes tre fingre på venstre hånd, og en tilfældig, sekundær staffering fremdroges under to lag hvidt; sortgråt hår, grøn turbankrone, bolsteragtigt lændeklæde med blå og gullighvide striber og grøn vrangside samt rødbrunt kors med forgyldte hulkele i firpasfelterne. Et Jesumonogram på sølvbund i nedre firpasfelt fremdroges fra et ældre lag, hvortil hørte maureskeornamenter i de øvrige felter samt grønt. På skibets nordvæg.

Prædikestol med reliefskåret årstal 1601, rimeligvis anskaffet for de penge, Peder Rantzau måtte betale i bøde til kirken (sml. p. 1352), af Tøndertype og ikonografisk mest beslægtet med Emmerlev (p. 1378) og Højst (Slogs hrd.). Den er rektangulær, med karnapfremspring og har den vanlige lydhimmel, underbaldakin og reliefindskrifter under: bebudelsen, fødselen og forkyndelsen for hyrderne, dåben, Kristus på korset mellem Maria og Johannes, opstandelsen, himmelfarten. En malet versalindskrift indvendig i lydhimmelen: »M. Erasmus Heidtman archidiacon. D. Iohannes Chanuti [sognepræst]. Nis Ovsen [kirkeværge]. Anno 1602«, hidrører fra den oprindelige, enkle snedkerstaffering, der 1618[5] afløstes af en maling »med guld og farver« udført af hollænderen Jacob Adriansen van Mølengraf[32]. Den 1956 fremkaldte staffering, under to lag hvidt, er muligvis fra 1708, og af en Tønder-maler[15]; rødmarmorering med meget guld, brun underbaldakin med røde ribber og grøn marmorering på lydhimmelens underside. Opgang gennem triumfmuren og en dør fra 1763 (præsteindb.) med forgyldt frakturskrift i topstykket, Esai. 52, 7—8; i øvre fylding, på sort bund, salmevers[33] af H. A. Brorson, »Styrk dem, som os frembærer« etc. og »Dette til Erindring opsat af Hr. Joh. Pet. Brorson. Pastor loci«; nedre fylding marmoreret, blåt rammeværk med rød rundstav[34]. Bukkehorns-gangjern. I prædikestolen et *drejesæde* fra 1700'rne, med tresidet, polstret sæde og halvcirkulært rygstød; blågråt marmoreret.

†Bogstol skulde 1517 laves af en Ribe-snedker Mauns (?)[35].

Stoleværk[36] fra 1750[7]—53 (præsteindb.) i skibet, med glatte gavle og to-

Fig. 10. Døstrup. Korbuekrucifiks (p. 1513). L. L. 1958

fyldingsdøre, hvis omvendt æselrygformede topstykker er en omdannelse, hvad der fremgår af bevarede barokke fladsnit-rester øverst. Formentlig har den

oprindelige afslutning været trekløverformet (sml. pulpitur); de cirkulære gavltopstykker yngre. Moderne ryglæn har afløst de spinkle planker, der indtil restaureringen var bevaret i hele kirken. Østpanelernes gesims havde spinkel bølgeranke. Forskellig blåmarmorering fremdroges i dørfyldingerne samt på gavlene et marmoreret barok-tungefelt, antagelig den oprindelige staffering ved Lars Jensen maler fra Skærbæk. — **Stolestadepanel*[37] (fig. 11) antagelig samtidigt med og af samme mester som alterbordsforsiden, med bølgeranker og akantusplanter som dette samt med skæggede mandshoveder. Siden 1934 i Flensborg bymuseum (nr. 3974). — 1685 omtales en *†brudestol*[19], 1718 fire *†skamler* i koret til skolebørnene og 1752 *†»Fadder-Stolen«*[7].

†Lukket stol fra 1700'rne[7], med retkantfyldinger under to × to smårudede skydevinduer og udsavet, tunget fodbrædt, muligvis identisk med den 1754 anskaffede *skriftestol*[7], der ved anskaffelsen blev udstyret med seks alen »blumeret Rask« samt en kalveskindsbetrukket lænestol[7]. 1754 (præsteindb.) i korets sydside, senere i nordre tilbygning, men brændt ved restaureringen.

†Lukket stol fra 1788, tilhørende herredsfoged Dahl[7].

Kiste fra 1600'rne eller 1700'rne, af eg, med lodrette jernbånd, der er vinkelbøjede om bunden; fladt låg. 145 cm lang, 45 bred og 46 høj. Læddike uden låg, gammel lås og nøgle. Blåmalet. I skibets vestende.

Pulpitur i vest »til Mandfolkene«, fra 1693[19], med malerier fra 1708[15]. Panelet[38] har ti ottekantede felter med tresidede hjørnebosser og lodrette lister med udskåret slyngbånd. I tandsnit-æggestavgesimsen indskåret »16 VKD 93«. Gesims- og postamentfrise (den sidste med svejfet underkant) blev antagelig fjernet 1882 samtidig med anbringelsen af de 4 × 4 nygotiske søjler, men er nu atter tilsat. Malerierne fra 1708 er udført af samme Tønder-maler som Hjerpsted pulpiturmalerier fra 1709 (p. 1396), og flere motiver går igen; de forestiller fra syd: bebudelsen, hyrdernes tilbedelse (fig. 12), Jesu dåb, forklarelsen på bjerget, nadveren, bønnen i Gethsemane, Kristus for Herodes, hudstrygningen, korsbæringen og Golgatha. Ret klare farver. Følgende vers stod tidligere på pulpituret[39]: »Frederik d. Fjerde til Danmark var Konge / og Freden her blomstrede for Borger og Bonde, / og Otto Friedrich af Buchwalden Herre / til Trøjborg fandtes i Løe Herred at være, / da her den velædle Riiber Biskop Muus / lod male og ziirligen stafere Guds Huus, / hvor Døstrup Sogn samtlig at tjene vor Gud / med Andagt, Bøn og Tak gaar ind og ud«. Rammeværket står nu gullighvidt med blå, røde og forgyldte lister, afdækket under to lag egetræsmaling og et lag hvidt. Den oprindelige staffering var ådring på gullig bund. I friserne forgyldt skrift på sort (tekst til malerierne), f.eks. »Wor Frelseris Daabsforretning, Wor Frelseris Bord-Testamente«, i postamentfrisen bibelcitater[39]. — Over trappen i skibets sydvesthjørne et panel sammensat af fem stoledøre som skibets samt endnu en, bredere; på sydvæggen panel af tre lignende

Flensborg bymuseum fot.

Fig. 11. Døstrup. Frise på *stolestadepanel i Flensborg bymuseum (p. 1516).

døre. — †*Pulpitur* langs skibets nordvæg, til »Qvindfolkene« (præsteindb.) nævnes tidligst 1664[19].

Orgel 1882 fra Marcussen og søn[6], 11 stemmer med et manual og pedal; tretårnet, cremefarvet façade.

Pengeblok omtalt 1743[7], firkantet, ca. 60 cm høj, med tre vandrette jernbånd og fuldt jernlåg med to kramper til låse; egemalet. Indtil 1955 inden for vestdøren, nu beskadiget og på loftet.

Salmenummertavler, sortmalede, til skydenumre, fire fra 1815[6]. På loftet.

To *præsterækketavler* i enkel profilramme, 1) opsat af sognepræst Joh. P. Brorson (kaldet 1754), 2) 1822[8]. På nordre tilbygnings nordvæg.

Mindetavler. 1) Af hvidt marmor: »Soli Deo gloria 1837 d. 28 septbr. da Döstrup Menighed i 300 Aar havde havt Præster af een Familie, blev i Kirken holdt en Jubelfest, og af Præsten prædiket over Joh. Evgl. 21. Cap. 15—17 v. — H. Nissen«. På nordre tilbygnings nordvæg. 2) 1921[40], af træ, over faldne 1914—18. På skibets sydvæg.

Lysekroner, to fra 1928, en fra 1930 i nordre tilbygning.

Ligbåre o. 1700, med flade, balusterformede ben; sortmalet med røde og hvide ornamenter, foroven på benene en krans af spidse blade. På bærestængernes sider hvid, rødskygget fraktur: »Naar ieg bortbæres skal, da lad Guds Engle Hære Mig hiem paa Hænder bære til Himlens Fryde-Sal«[41]. På loftet, sønderdelt efter 1955.

Sejerværk fra 1630'rne, opsat af Peder Pedersen, Gravlund[19], men nu stærkt forfaldent og rustent. To »Klocke-Visere« med forgyldte tal fandtes 1766 på tårnets østside (præsteindb.).

Klokker. 1) 1723, støbt af Joh. Asmussen[42]. Treliniet versalindskrift: »Anno 1723 da H. Nissenius Wedel war Probst im Löeharde und er und sein Sohn — H. Severinus Wedel Pastores zu Döstrup ist diese Glocke gemacht von Iohann Asmussen in Husum«. Over øverste linie række af stående akantusblade, under nederste vekslende blade og drueklaser. 88 cm i tvm. 2) Genforeningsklokke, udsmykningen tegnet af arkitekt G. V. Blom[43]. — †*Klokker*. 1) 1630, støbt af Peter Melchiorsen[44] for 140 dlr. á 32 sk. lybsk; vejet i Husum[19]. 2) 1670, støbt

af Claus Asmussen. Den store klokkes indskrift var ifølge præsteindb.: »Gloria in excelsis deo. Claus Asmussen me fecit. Husum A. 1670: Hr. Nissenius Petersen Wedel, Pastor, und Lorentz Matsen, beide damals Kirckeschworne zu Døstrup«; denne omstøbtes 3) 1865 af L. F. Beseler[6]. Indskriften: »Ære være Gud i det Høje. Fred paa Jorden. I Menneskene en Velbehagelighed. L. F. Beseler i Rendsborg omstøbte mig 1865. Hans Knudsen og Anders Brodersen Møller Kirkeværger«. Afleveret til krigsbrug 1919.

Gammel *Klokkestol* af eg, til to klokker.

GRAVMINDER

Epitaf 1687. Bekostet af Mette Andersdatter fra Ballum, gift 1653 med Jenss Mickelsen, fordum sognepræst til Døstrup i 26 år, d. 1667 i sit 52. år (fire sønner, een datter), dernæst gift med Gregers Hansen, sognepræst smst. i 17 år, d. 1685 i sit 46. år (een søn), siden levet i enkesæde i 31 år og d. i sit 79. år og 14 dg. Religiøse indskrifter fra Heb. 11, 16 og Syr. 44, 14—15. Naivt arbejde af træ, med rektangulært midtfelt flankeret af søjler på postamenter med løvemaske hvorunder hængekugle; smalle, gennembrudte akantusvinger endende i rovfuglehoved. Brudt trekantgavl med englehoved og topkugle samt flankerende kugler. Udsavet hængestykke med »Anno 1687« i relief. Forgyldt fraktur på sort bund, der i midtfeltet skærer sig op i et maleri, til her. højre forestillende Abraham i Mamrelund, der får besøg af tre mænd, som han beværter, til venstre Jakobs drøm, begge scener efter Matth. Merians bibel 1625. Gråmarmoreret rammeværk, hvide søjler med gyldne kapitæler og baser, røde kugler og grønt hængestykke med guldrammet felt. På nordre tilbygnings østvæg. 1766 på nordvæggen i »den gamle kirke« (præsteindb.).

†*Epitaf*. O. 1652. Karen Pedersdatter af Ballum, »som kom hid til Døstrup Præstegaard Anno 1642«, d. 1652, 38 år gl.; religiøs, latinsk indskrift. 1766 i koret (præsteindb.).

Gravtræ (Fig. 13) o. 1586. Knud Ienssøn, »den første evangeliske prest til Døstrop kiercke«, d. 10. jan. 1586, 81 år, og »Kierstine H. Knudts«, d. 22. april 1586, 63 år. Randskrift: »Mit haab til Gud allenne« og cit. fra Apoc. 14; mellem fyldingerne: »pulvis et umbra sumus« (»vi er støv og aske«). 178 × 125 cm; reliefversaler. Under præstens indskrift våbenskjold med slange og herom: »serpens prudens sicut« (»klog som slangen«), under hustruens indskrift skjold med due, hvorom: »columba simplex sicut« (»enfoldig som duen«). Gule bogstaver på sort, fyldingsbunden grå. På nordre tilbygnings vestvæg, 1766 på nordvæggen, øst for doren (præsteindb.).

N. E. 1955

N. E. 1955

Fig. 12—13. Døstrup. 12. Pulpiturmaleri 1708 (p. 1516). 13. Gravtræ over Knud Jenssøn og hustru, døde 1586 (p. 1518).

Gravsten. 1) Romansk, af grovkornet granit, uregelmæssigt rundet foroven, trapezformet, ca. 150 × 42—30 cm, med græsk kors på bredt skaft i relief. I nordre tilbygnings østside.

2) Romansk, af granit, trapezformet, 135 × ca. 41—32 cm, med latinsk kors i svagt relief. I nordre tilbygnings vestside.

3) O. 1699 (?) [...eler] Nielsen, »temmermand af Tourop oc sandermand til Lø hereting«, d. ? dec. ?, og hustru Kiersten(?) ...elers, d. 2. maj 1699 (?). Lysrød kalksten, ca. 193 × 122 cm; reliefversaler i oval laurbærbladramme og i hjørnerne evangelister. Vest for tårnet.

4) O. 1700. Lysgrå kalksten, 146 × 106 cm; den afslidte indskrift i ovalfelt omgivet af store, svungne akantusblade, herover Kristus på korset flankeret af fire personer. I de øvre hjørner syndefaldet og opstandelsen, i de nedre hjørner to stående personer, vistnok mand og kvinde. Ved tårnets nordmur.

5) O. 1736. Anna Susanna Sørens Daatter Wedel, d. 24. aug. 1736, 5 år og 4 mdr.; bibelcitater. Lille, gotlandsk kalksten, trapezformet, 103 × 63,5—56,5 cm, med reliefversaler og store skønskriftsbogstaver; foroven oval-relief: lader de små børn komme til mig. I nordre tilbygnings østligste arkade.

6) O. 1750—75. Hvidgrå kalksten, 179 × 112 cm, med afslidte reliefversaler

og udsmykning omtrent svarende til nr. 17 i Skærbæk (p. 1260) og fra samme værksted. I tårnets sydvæg.

7) O. 1750—75, med sekundær indskrift o. 1896. Lysrød kalksten, 180 × 126 cm, med skriftfelt endende i buetunger, i den øvre opstandelsen, hvorunder akantusblade; i hjørnerne evangelisterne. Fra samme værksted som nr. 6. I tårnets sydvæg.

8) O. 1816. Matthias Andersen Møller, sognefoged og kirkeværge i Døstrup, f. i Ottersbøl 29. nov. 1750, d. 8. maj 1816, og hustru Anna Maria Niels datter, f. i Giesing 17. sept. 1746, d. 2. maj 1824. Lysbrun kalksten, 194 × 120 cm, med fordybet skriveskrift på hele fladen; riflet kant. Syd for koret.

9) O. 1818. Maren Han... f. Christens[en], f. i Vinum, .. Døstrup menighed ..., 9. juli 1768, d. 6. juni 1818 i Døstrup. Hvidgrå kalkstensflise, 75 × 47 cm, med fordybet skriveskrift og konturlinier. Vest for ligkapellet.

10) O. 1818. Margaretha Stavener af Drengsted, f. 20. dec. 1782, d. 12. dec. 1818, og Laust Brodersen Stavener, f. i Apt... ? april 1774, <d. i Drengsted 3. febr. 1848>. Lysgrå kalksten, 182 × 119 cm, med fordybet skriveskrift (det første navn med versaler) i ovalfelt, der forneden har tre indhuggede rosetter; profileret kant. Ved tårnets nordside.

11) O. 1821. Michael Koch, sognepræst til Døstrup, f. 6. febr. 1759, d. 23. aug. 1821, og hustru Barbara Acnetha Koch, f. Brorson, f. 7. sept. 1758, <d. 15. marts 1828>. Lysgrå kalksten, 193 × 134 cm, med fordybet skriveskrift i to felter delt af riflet bånd; en roset i hjørnerne samt to på midten. Profileret kant. På murstenssokkel i kirkegårdens nordvesthjørne.

12) O. 1850. Mathias Kamp, f. i Høyer 11. nov. 1839, d. i Døstrup 16. maj 1850. Rød kalksten, 50 × 42 cm, med fordybet kursiv og skriveskrift; konturlinie. Vestligt på kirkegården.

†*Gravsten,* romansk, slidt, svarende til nr. 1 og 2, fandtes 1911 som tærskelsten til nordre tilbygnings indgang, hvor den var anbragt 1856[6].

Smedejernskors. 1) O. 1842. Christian Carl Frederik Brorson Koch, f. 22. marts 1832, d. 26. dec. 1842. 126 cm højt, armene endende i tre tunger. På gravstedet for nr. 11.

2—3) O. 1861 og o. 1882, med korsarmene endende i vedbendblade. Nord for kirken. 4—7) Endnu fire kors findes hensat i hjørnet mellem kor og apsis.

KILDER OG HENVISNINGER

LA. Åbenrå. Døstrup præstearkiv: Bc 1. 1668—1818. Liber daticus. — Bc 2. 1818—1919. Liber daticus. — Udtaget af pakken Bd 2. 1751—1902. Sager til arkivfortegnelse II A, nr. 16—18, 21 22, 29—30, 42, 59. — Udtaget af pk. Bd 4. 1745—1872. Sager til arkivfortegnelse VI B, nr. 2, 6, 31—32. — Bd 6. 1780—1883. Koncepter og indkomne breve. — Af pk. Bd 9. 1866—1920. Akter I—II 9, lægget II 9. 1869—1920. Betr. kirch-

liche Bausachen. — Ca 1. 1783—1834. Kirkeregnskaber m. bilag og sager ang. kirkediget og kirkens reparation. — Ca 2—3. 1798—1897. Kirkeregnskabsbøger. — H 3—4. Kirkekrønike. — *Tønder provstearkiv:* kirkeregnskabsbog 1865—66. — *Ribe bispearkiv:* 1649—1785. Regnskabsbog for Døstrup. — Præsteindberetninger 1693—1769. — Diverse arkidiakonatets kirkeregnskaber 1591—1673. — *Schackenborg godsarkiv:* pakken I. 39. — Se i øvrigt arkivalier for Tønder provsti i almindelighed p. 931. — Præsteindberetning 16. dec. 1808 ved W. Koch til Kommissionen til Oldsagers Opbevaring (NM). — Kronik 1907 ff. (ved embedet) delvis trykt i Sønderjydsk Maanedsskrift 6. årg., 1929—30, p. 88—91. — Kirkeklokkecirkulære af 1918 (NM). — Museumsindberetninger af S. A. Claudi-Hansen 1911, Eigil Rothe 1920 (kalkmalerier), Niels Termansen 1922 (for undersøgelse af unggotisk krucifiks), Mogens Bencard 1956 (korgulv), brev fra pastor Høgsbro Østergaard 17. jan. 1956 (mønter og gulvharpning), Egmont Lind 1956 (kalkmalerier), N. J. Termansen 1956 (forundersøgelse af krucifiks) og 1958 (konservering 1957 af samme) og P. Kr. Andersen 1935 og 1954 (forundersøgelse af inventar), 1956 (alterbord og -forside, relikviegemme, pulpitur), 1957 (prædikestolsdør, lydhimmel samt istandsættelse af inventar). — Undersøgelse og beskrivelse ved Elna Møller, Erik Moltke og Marie-Louise Jørgensen 1954—56.

Haupt II, 570 ff. — F. P. Blidstrup: En gammel Præsteslægt, i SJyAarb. 1923, p. 206 ff. (præsteindb. 1766 ved Joh. P. N. Brorson; om kirken p. 221 ff. — her forkortet: præsteindb.).

[1] SJyAarb. 1941, p. 2. [2] Smst. p. 16 og LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonatets kirkergsk. f. Lø, Møgeltønder m.fl. hrdr. 1554—1700, under året 1658. [3] Schmidt: Kæmpesten p. 334, nr. 3115. [4] 1835 anvendtes en mindre del af kirkegården til havebrug (LA. Åbenrå. Lø og Møgeltønder hrdr.s provstearkiv: 1823—74. Synsprotokoller f. Lø og Møgeltønder hrdr.s provsti). [5] LA. Viborg. Ribe bispearkiv: ærkedegn Ægidius Lauritsøns regnskabsbog f. kirkerne i Lø hrd. m. v. 1613—20. [6] Døstrup præstearkiv: 1798—1897. Kirkeregnskabsbøger. [7] LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonatets kirkergsk. f. Lø hrd. m.v. 1700—1809. (Om det var tagbrædderne, der blev malet blå for at illudere som bly, eller lågerne, kan ikke afgøres). [8] LA. Viborg. Ribe bispearkiv: bispesager. Indkomne breve fra Ribe amts sdr. provsti 1813—65. [9] Døstrup præstearkiv: 1818—1919. Liber daticus. [10] Stenmålene varierer dog med indtil 1 cm til begge sider, hvilket formentlig skyldes den hårde brænding. [11] Muligvis er dette en bekræftelse på, at kirkens nordside altid har været den vigtigste, sml. kirkegårdens manglende sydindgang. [12] En del af hvælvingen blev dog nedbrudt og genopmuret 1723—24 i forbindelse med klokkens ophængning (note 7). [13] Antagelig 1615—16, da der hentedes mursten og kalk i Løgumkloster til det bygfældige tårns bygning. Det »Løse oc formullede« blev nedtaget, på ny opmuret og befæstet med 33 jernankre (note 5). [14] Bl.a. 1699, da der hentedes en del sten fra Trøjborg (LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonatets kirkergsk. f. Lø og Møgeltønder hrdr. 1554—1700), 1742 (note 7) og 1876—77 (note 6). [15] LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: 1648—1785. Regnskabsbog f. Døstrup. [16] Schackenborg godsarkiv: pakken I. 39. [17] Præsteindb. 1766 omtaler, at: i forrige tider var her mange kniplingsskoler, og for den store mængde folks skyld blev kirken gjort større. [18] Når brandtaksationen 1842 nævner en »Tilbygning i Nord, 2 Fag, 6 Alen dyb ..« (dvs. ca. 2,5 × 3,7 m), må det gælde sakristiet og ikke den langt større, nordre tilbygning (LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonatets kirkergsk. f. Lø hrd. 1810—49). [19] LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonatets kirkergsk. f. Lø og Møgeltønder hrdr. 1554—1700. [20] LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonatets kirkergsk. f. Lø hrd. 1810—49. [21] Døstrup præstearkiv: kirkekrønike og R. Haupt: Jahresbericht 1912—13, p. 5. [21 a] Døstrup præstearkiv: kirkekrønike og S. A. Claudi-Hansen indb. 1911. [22] Afbildet og beskrevet i, E. Sauermann: Handwerkliche Schnitzereien des XVI. und

XVII. Jahrhunderts aus Schleswig-Holstein. Frankfurt am Main 1910, Taf. 8. [23] E. Sauermann: Eine nordschleswigsche Schnitzschule um das Jahr 1600, i Verwaltungs-Bericht des Kunstgewerbe-Museums der Stadt Flensburg, 1901—05, p. 73 ff.; sml. Chr. Axel Jensen: Danmarks Snedkere og Billedsnidere, 1911, p. 40 og 47, samt Sigurd Schoubye: Folkekunsten på Tønderegnen, Tønder 1955, p. 19. [24] Carsten Petersens privatarkiv, udskrift efter kronik; jfr. SJyAarb. 1941, p. 43. [25] Matthaei: Schnitzaltäre, p. 122, 124 og 139 f. [26] Ifølge Carsten Petersen (note 24) skulde dette årstal ligeledes findes bag ved hovedfiguren i midtfeltet. [27] Bøje p. 414; se H. Stierling: Goldschmiedezeichen von Altona bis Tondern. Neumünster 1955, nr. 777. [28] LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: ad reg. nr. 7 capsa 18,1575—1765, Lø hrd.; jfr. SJyAarb. 1941, p. 2. [29] Ifølge kronikken ophængtes en ny himmel 1604. [29 a] Gotische Kunst im Herzogtum Schleswig. Jubiläumsausstellung des städtischen Museums Flensburg 1953, p. 16 nr. 28, med henvisninger. [30] Korset af F. Fuglsang sammenstillet med Rieseby (Kreis Eckernförde); Nordelbingen XI, 105. [31] Muligvis skimtes ordet .. »skriffte..« på mellemste skive på venstre del af »himmelbuen« samt Inri på glorieskiven. [32] Sml. Fra Ribe Amt VII, 1928—31, p. 319; maleren var født i Amsterdam og fra 1618 borger i Ribe. [33] 3. vers af nr. 666 i Den danske Salmebog; verset gengivet i SJyAarb. 1923, p. 224. [34] Stafferingen afdækket 1956 under to lag egetræsmaling og et gråblåt lag. [35] SJyAarb. 1941, p. 6. [36] Om stolestadestrid, se SJyAarb. 1941, p. 20. [37] Se note 22, Taf. 5. [38] 1837 indrykkedes panelet (note 6). [39] Ifølge Carsten Petersen, i SJyAarb. 1941, p. 41. [40] Døstrup præstearkiv: kirkekrønike. [41] Regnskabet for 1686 omtaler, at kirken udlejer et ligklæde (note 19). [42] 1723 fik klokkestøberen sin halve betaling: 183 mrk. 12 sk. (note 7). [43] De sønderjydske Kirkeklokker, 1925, p. 11. [44] P. Melchiorsen, Slesvig (Nyrop: Om Danmarks Kirkeklokker og deres Støbere, 1882, p. 107).